

**CONSIDERAȚII PE MARGINEA DECIZIEI
CURȚII CONSTITUȚIONALE NR. 326 DIN 13 MARTIE 2008
REFERITOARE LA EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
PREVEDERILOR ART. 1 ALIN. 2 ȘI ART. 60 ALIN. 3 DIN CODUL
FAMILIEI**

Conf. univ. dr. Gabriela LUPȘAN
Universitatea "Danubius" din Galați

Résumé: *Par la Décision de la Cour Constitutionnelle no. 326 du 13 mars 2008 a été rejetée l'exception d'inconstitutionnalité des dispositions de l'article 1 alinéa 2 et de l'article 60 alinéa 3 du Code de la Famille. Dans le cadre de cet étude on nous propose d'analyser la correction de l'interprétations de données par l'instance de contentieux constitutionnel roumain, à travers le prisme des dispositions et des principes du contenu de la Loi fondamentale, des autres lois spéciales, des conventions internationales en matière, y inclus des actes communautaires, au sujet de la jurisprudence roumaine et européenne, ainsi que des effets de la décision, obligatoire à partir de la date de sa publication, par rapport aux prévisions de la Loi no. 288/2007 pour la modification et le complètement du Code de la Famille.*

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 326 din 13 martie 2008¹, supusă analizei în prezentul studiu, a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 1 alin. 2 din Codul familiei, care are următorul conținut: "*Statul apără interesele mamei și copilului și manifestă deosebită grijă pentru creșterea și educarea tinerei generații*", și ale art. 60 alin. 3 din Codul familiei, care are următorul conținut: "*În cazul în care mama a conviețuit cu pretinsul tată ori dacă acesta din urmă a prestat copilului întreținere, termenul de un an va curge de la încetarea conviețuirii ori a întreținerii.*"

În cadrul acestui studiu ne propunem să analizăm corectitudinea interpretării date de instanța de contencios constituțional român, prin prisma dispozițiilor și principiilor din cuprinsul Legii fundamentale, a altor legii speciale, a unor convenții internaționale în materie, inclusiv a actelor comunitare, cu referire la jurisprudența română și cea europeană, precum și efectele deciziei, obligatorie de la data publicării ei, în raport cu prevederile Legii nr. 288/2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 4/1953- Codul familiei².

I. Prezentarea motivelor de neconstituționalitate ale autorului excepției

Prin încheierea de ședință din 19 decembrie 2007, pronunțată în dosarul nr. 1.043/40/2007, Curtea de Apel Suceava - Secția minori și familie a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 1 alin. 2 și art. 60 alin. 3 din Codul familiei³. Excepția a fost ridicată de Constantin Gheban într-o cauză având ca obiect o acțiune în stabilirea paternității din afara căsătoriei.

În motivarea excepției de neconstituționalitate invocate, autorul acesteia susține că prin dispozițiile art. 1 alin. 2 din Codul familiei, se creează un privilegiu, *ab initio*, pentru mamă și copil, în defavoarea persoanei împotriva căreia se exercită acțiunea în stabilirea paternității din afara căsătoriei. Așa fiind, se invocă încălcarea dispozițiilor constituționale ale art. 16 alin. (1) referitoare la egalitatea

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 250 din 31 martie 2008.

² Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 749 din 5 noiembrie 2007. În legătură cu analiza acestui act normative, a se vedea F. A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *Modificări aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, în "Dreptul" nr. 3/2008, p.28-37.

³ Republicat în Buletinul Oficial nr. 13 din 18 aprilie 1956.

în drepturi a cetățenilor⁴, art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil⁵ și ale art. 57 relative la exercitarea drepturilor și a libertăților cu bună-credință⁶. Totodată, autorul excepției consideră că textul de lege criticat contravine și prevederilor art. 14 privind interzicerea discriminării din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁷.

Cât privește prevederile art. 60 alin. 3 din Codul familiei, în motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul acesteia susține, în esență, că "*se introduc elemente aleatorii care, prin voința legiuitorului, prelungesc termenul de prescripție fără limită în timp, nefiind asigurat cadrul unui proces echitabil și imparțial*", fiind astfel încălcate prevederile art. 1 alin. (3) și ale art. 21 alin. (3) din Constituția României.

Se afirmă, de asemenea, că formularea generală a acestei prevederi creează un regim discriminatoriu pentru persoana chemată în judecată pentru stabilirea paternității din afara căsătoriei, prevederile criticate fiind neconstituționale prin raportare la principiul constituțional al egalității cetățenilor în fața legii, fără privilegii și fără discriminări, prevăzut în art. 16 alin. (1), cât și față de principiul exercitării cu bună-credință a drepturilor și libertăților, consacrat în art. 57. Susține că art. 60 alin. 3 din Codul familiei este contrar și dispozițiilor art. 26 din Constituția României⁸, întrucât este de natură a pune în pericol stabilitatea familiei, viața intimă și privată, în condițiile în care, "*oricând, orice femeie poate acționa în judecată orice bărbat pentru stabilirea unei pretense paternități, în temeiul unei fictive conviețuiri ori în temeiul întreținerii minorului, probate aleatoriu, cu martori de ocazie*".

În fine, critica de neconstituționalitate a art. 60 alin. (3) din Codul familiei se face atât prin raportare la art. 55 alin. (1) și art. 60 alin. (1) din Codul familiei, cât și prin raportare la art. 45 din Codul de procedură civilă.

II. Prezentarea punctului de vedere al Curții de Apel Suceava - Secția minori și familie

Curtea de Apel Suceava - Secția minori și familie a apreciat că ambele texte de lege criticate sunt constituționale. Astfel, se consideră că art. 1 alin. 2 din Codul familiei nu contravine principiului constituțional al egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, întrucât nu consacră vreun privilegiu sau tratament special pentru o anumită categorie de persoane, ci se au în vedere, în mod egal, toate persoanele care se includ în această categorie.

În ceea ce privește reglementarea prin art. 60 alin. 3 din Codul familiei a unei derogări privind termenul de introducere a acțiunii în stabilirea paternității din afara căsătoriei, instanța a apreciat că nu poate constitui o încălcare a dispozițiilor constituționale invocate, întrucât, pentru a deveni aplicabile prevederile criticate, este necesar ca cerințele reglementate prin acesta să fie probate în instanță. De asemenea, arată că prevederile art. 60 alin. 3 din Codul familiei se aplică tuturor celor aflați într-o situație juridică identică și nimic nu împiedică legiuitorul să reglementeze tratamente juridice diferite pentru situații juridice diferite.

Se menționează că legiuitorul, din considerente de ordin social și practic, având în vedere și interesul superior al copilului, poate reglementa dispoziții derogatorii în condiții clar definite, fără ca prin aceasta să se încalce egalitatea cetățenilor în fața legii sau dreptul acestora la un proces echitabil. Făcând referire la critica art. 60 alin. 3 din Codul familiei prin raportare la prevederile art. 60 alin. 1 din același cod, reține că constituționalitatea unei dispoziții legale nu poate fi examinată prin raportarea la o altă dispoziție legală, ci prin raportare la o normă constituțională.

⁴ Art. 16 alin. 1 din Constituție prevede: "*Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări*".

⁵ Art. 21 alin. 3 din Constituție prevede: "*Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil*".

⁶ Art. 57 din Constituție are următorul conținut: "*Cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți*".

⁷ Ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 135 din 31 mai 1994.

⁸ Art. 26 din Constituție prevede: "*Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată. Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri*".

III. Prezentarea motivării Curții Constituționale

Examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Avocatului Poporului⁹, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile părții prezente, concluziile procurorului¹⁰, dispozițiile de lege criticate, raportate la art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A. d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, Curtea Constituțională a României a respins excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 1 alin. 2 și art. 60 alin. 3 din Codul familiei invocată, reținând următoarele motive:

A. În legătură cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 1 alin. 2 din Codul familiei

Articolul 1 alin. 2 din Codul familiei, conținând dispoziții cu valoare de principiu în ceea ce privește preocuparea statului român de a apăra interesele mamei și ale copilului, inclusiv prin reglementarea acțiunii de stabilire a paternității copilului din afara căsătoriei, se înscrie într-un lung șir de norme de drept care consacră instituția ocrotirii copilului.

Instituția ocrotirii copilului este reglementată și în acte internaționale, la care România este parte: Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989¹¹, Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, Pactul internațional privind drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966¹² etc.

Ca atare, Curtea Constituțională a constatat că preocuparea statului de a ocroti copilul nu aduce atingere valorilor apărute de Constituție, ci, dimpotrivă, dă expresie respectării și garantării drepturilor lui, în acord cu interesul superior al acestuia.

În același mod, Curtea Constituțională nu a putut reține critica privind încălcarea dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Constituție, întrucât prevederile art. 1 alin. 2 din Codul familiei se aplică tuturor celor aflați în ipoteza descrisă de norma legală criticată. Pentru aceleași considerente nu s-a putut reține nici contrarietatea dispozițiilor criticate față de prevederile art. 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Observând că autorul excepției a indicat, ca temei constituțional al sesizării, și dispozițiile constituționale ale art. 21 alin. (3) referitoare la dreptul la un proces echitabil și ale art. 57 privind exercitarea cu bună-credință a drepturilor și libertăților, Curtea Constituțională a constatat că, în raport cu motivele invocate în sprijinul excepției de neconstituționalitate, textele indicate nu sunt relevante, neavând nicio concludență pentru soluționarea acesteia¹³.

B. În legătură cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 60 alin. 3 din Codul familiei

Curtea Constituțională a reținut că, de regulă, termenul de prescripție de un an pentru stabilirea paternității din afara căsătoriei începe să curgă de la nașterea copilului (alin. 1 al art. 60 din Codul familiei). Prin derogare, conviețuirea pretinsului tată cu mama sau prestarea întreținerii întrerup cursul acestuia, termenul de 1 an începând să curgă de la data încetării acestora. Curtea a constatat că reglementarea unor astfel de situații derogatorii privind termenul de prescripție pentru formularea acțiunii în stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei este în acord cu principiul respectării și promovării, cu prioritate, a interesului superior al copilului, cât și cu prevederea constituțională privind garantarea demnității omului, a drepturilor și libertăților acestuia, ca valori supreme în statul de drept.

De asemenea, Curtea Constituțională a reținut că textul criticat nu încalcă dreptul la un proces echitabil, întrucât instituția prescripției, în general, și termenele în raport cu care își produce efectele

⁹ Deși încheierea de sesizare a fost comunicată, potrivit dispozițiilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate, numai acesta din urmă și-a exprimat opinia.

¹⁰ Reprezentantul Ministerului Public a pus concluzii de respingere a excepției de neconstituționalitate ca neîntemeiate.

¹¹ Ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 109 din 28 septembrie 1990 și republicată în nr. 314 din 13 iunie 2001.

¹² Ratificat de România prin Legea nr. 212/1974, publicată în Buletinul Oficial nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

¹³ Același punct de vedere l-a avut și Avocatul Poporului.

nu pot fi considerate de natură să îngreădească accesul liber la justiție, ci, dimpotrivă, asigură stabilitatea raporturilor juridice civile¹⁴.

IV. Analiza motivării Curții Constituționale

A. În legătură cu respingerea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 1 alin. 2 din Codul familiei

Argumentele Curții Constituționale care au condus la respingerea excepției de neconstituționalitate ale prevederilor art. 1 alin. 2 din Codul familiei sunt temeinice, pertinente și legale. În cele ce urmează prezentăm câteva reflecții legislative, doctrinare și jurisprudențiale care, în opinia noastră, conduc la întărirea soluției date de Curtea Constituțională în prezenta speță și la necesitatea intervenției legiuitorului.

Reclamată atât de exigențele și principiile constituționale, cât și de prevederile instrumentelor internaționale în materia drepturilor omului și a drepturilor copilului, instituția ocrotirii copilului stă în centrul atenției legiuitorului român atunci când reglementează drepturile copilului. De exemplu, art. 97 alin. 2 din Codul familiei care consacră principiul exercitării drepturilor părintești numai în interesul copiilor sau art. 2 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului¹⁵ care prevede: *“Prezenta lege, orice alte reglementări adoptate în domeniul respectării și promovării drepturilor copilului, precum și orice act juridic emis sau, după caz, încheiat în acest domeniu se subordonează cu prioritate principiului interesului superior al copilului”*.

Mai mult decât atât, instituția ocrotirii copilului este impusă și garantată de legiuitor inclusiv în legătură cu drepturile și obligațiile ce revin părinților, ale altor reprezentanți legali ai acestuia, pe de o parte, iar pe de altă parte, ea prevalează în toate demersurile și deciziile care privesc copii, întreprinse de autoritățile publice și de organismele private autorizate ori în cauzele soluționate de instanțele judecătorești (art. 38 din Legea nr. 272/2004).

În ceea ce privește instrumentele internaționale în materia drepturilor copilului, alături de cele enumerate de Curtea Constituțională în motivarea deciziei sale, se pot menționa și următoarele: Convenția europeană asupra recunoașterii și executării hotărârilor în materie de încredințare a copiilor și de restabilire a încredințării copiilor, încheiată la Luxembourg la 20 mai 1980¹⁶, Convenția privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, adoptată la Haga la 19 octombrie 1996 și intrată în vigoare la 1 ianuarie 2002¹⁷ și Convenția europeană asupra relațiilor personale care privesc copiii, încheiată la Strasbourg la 15 mai 2003¹⁸, și care, fiecare în parte menționează în preambul că interesul superior al copilului este un considerent primordial, de o importanță decisivă în luarea deciziilor în legătură cu situația copilului.

O modalitate de ocrotire a copilului o reprezintă reglementarea de către legiuitor, în cuprinsul Codului familiei, a acțiunilor civile care au ca obiect elemente ale stării civile ale copilului¹⁹ (acțiunea în stabilirea maternității²⁰ - art. 52, acțiunea în tăgada paternității²¹ - art. 54, acțiunea în contestarea

¹⁴ Pentru aceleași considerente, Curtea Constituțională nu a reținut nici contradicția textului criticat cu dispozițiile constituționale ale art. 57 privind exercitarea drepturilor și libertăților cu bună-credință.

¹⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

¹⁶ Ratificată de România prin Legea nr. 216/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 367 din 29 mai 2003.

¹⁷ Ratificată de România prin Legea nr. 361/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 895 din 28 decembrie 2007.

¹⁸ Ratificată de România prin Legea nr. 87/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 257 din 17 aprilie 2007.

¹⁹ Despre acțiunile de stare civilă, a se vedea O. Ungureanu, C. Jugastru, *Drept civil. Persoanele*, ediția a II-a, revăzută, București, Editura Hamangiu, 2007, p. 207 și urm.; I. Reghini, S. Diaconescu, *Introducere în drept civil*, vol. I, Cluj- Napoca, Editura Sfera juridică, 2004, pp. 234-238.

²⁰ Despre acțiunea în stabilirea maternității, a se vedea I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, ediția a VIII-a, revăzută și completată, București, Editura Universul Juridic, 2006, p.331 și urm.; T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, București, Editura All Beck, 2005, p. 375 și urm.; E. Florian, *Dreptul familiei*, București, Editura C. H. Beck, 2006, p. 231 și urm.; A. Bacaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, București, Editura C. H. Beck, 2005, p. 177 și urm.

recunoașterii de paternitate - art. 58, acțiunea în stabilirea paternității²² – art. 60), de aici decurgând o serie de consecințe juridice asupra statutului juridic al copilului din căsătorie sau din afara căsătoriei, respectiv nașterea unor drepturi personale nepatrimoniale sau patrimoniale, cum ar fi de exemplu, dreptul la nume, dreptul la cetățenie, dreptul la domiciliul, dreptul la ocrotire părintească, dreptul la întreținere, dreptul la moștenire, toate raportate la filiația stabilită sau contestată față de unul dintre părinți, așa cum rezultă din hotărârea judecătorească pronunțată în cauza supusă judecării.

Așa fiind, în mod legal, Curtea Constituțională a constatat că preocuparea statului de a ocroti copilul, consacrată în art. 2 alin. 1 din Codul familiei, nu aduce atingere valorilor apărute de Constituție, ci, dimpotrivă, dă expresie respectării și garantării drepturilor copilului, în acord cu interesul superior al acestuia.

Curtea Constituțională nu a putut reține nici critica privind încălcarea dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Constituție, referitoare la egalitatea în drepturi a cetățenilor, întrucât prevederile art. 1 alin. (2) din Codul familiei se aplică tuturor celor aflați în ipoteza descrisă de norma legală criticată (mamă și copil). În mod constant în jurisprudența instanței constituționale s-a statuat că principiul egalității în fața legii, consacrat de art. 16 alin. (1) din Constituție, nu înseamnă uniformitate, așa încât, dacă la situații egale trebuie să corespundă un tratament egal, la situații diferite tratamentul juridic nu poate fi decât diferit²³.

Potrivit art. 7 din Convenția cu privire la drepturile copilului, copilul se înregistrează imediat după nașterea sa și are, prin naștere, dreptul la nume, dreptul de a dobândi o cetățenie²⁴, ceea ce înseamnă că, raportat la art. 47 alin. 1 din Codul familiei care prevede că filiația față de mamă rezultă din faptul nașterii, primul părinte față de care se stabilește filiația este mama. Așa fiind, este firesc ca imediat după naștere, interesele mamei și ale copilului să fie apărare prin norme de drept, care aparțin, mai ales, dreptului familiei, dreptului muncii și securității sociale, dreptului administrativ.

Pentru aceleași considerente nu s-a putut reține nici contrarietatea dispozițiilor criticate față de art. 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale²⁵, care prevede: *”Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, originea națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”*. Or, autorul excepției a dorit să arate că dispozițiile art. 2 alin. 1 din Codul familiei constituie o discriminare bazată pe sex, și interzisă de dispozițiile art. 14.

Este binecunoscut că aceste text nu interzice orice diferență de tratament, deoarece s-ar ajunge să se considere contrară Convenției fiecare dintre numeroasele dispoziții legale care nu asigură tuturor o totală și completă egalitate de tratament juridic în exercitarea drepturilor și libertăților pe care legiuitorul le recunoaște. Or, adesea, autoritățile naționale se găsesc în fața unor situații a căror diversitate și complexitate reclamă soluții diferite, ele nefăcând altceva decât ca prin normele de drept pe care le edictează să corijeze inegalități de fapt.

Revenind la analiza art. 1 alin. (2) din Codul familiei prin raportare la art. 14 din Convenția europeană, primul criteriu ce este luat în considerare pentru a vedea dacă există discriminare în sensul art. 14 este cel al aplicării de diferențe de tratament între tatăl copilului și mama copilului “unor situații analoge sau comparabile”, fără ca acestea să se bazeze pe o “justificare rezonabilă și obiectivă”. Cu alte cuvinte, diferența de tratament devine discriminare, numai atunci când autoritățile

²¹ Despre acțiunea în tăgăda paternității, a se vedea I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *op. cit.*, p. 352 și urm.; E. Florian, *op. cit.*, p. 242 și urm.; A. Bacaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *op. cit.* p. 188; M. Avram, *Filiația. Adopția națională și internațională*, București, Editura All Beck, 2001, p. 53 și urm.; F. A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *op. cit.*, pp. 28-37.

²² Despre acțiunea în stabilirea paternității, a se vedea I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *op. cit.*, p. 386 și urm.; E. Florian, *op. cit.*, p. 266 și urm.; A. Bacaci, V. Dumitrache, C. Hageanu, *op. cit.* p. 200 și urm.; F. A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *op. cit.*, pp. 37-41.

²³ A se vedea în acest sens, Curtea Constituțională, dec. nr. 168 din 10 decembrie 1998, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 77 din 24 februarie 1999; dec. nr. 294 din 1 noiembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 21 din 16 ianuarie 2002.

²⁴ Aceeși formulare o găsim și în cuprinsul art. 8 alin. (2) din Legea nr. 272/2004 cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului.

²⁵ Analiza acestui text, care consacră nediscriminarea, cu referire la practica judiciară, a se vedea, C. Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*. Vol. I Drepturi și libertăți, București, Editura All Beck, 2005, pp. 888-918.

statale “introduc distincții între situații analoage și comparabile”, iar aceste distincții nu-și găsesc nici o justificare obiectivă și rezonabilă, cum ar fi de exemplu obținerea unei alocații de concediu ca părinți ai unui copil nou-născut²⁶.

Chiar dacă la o lectură superficială a dispozițiilor art. 2 alin. 1 din Codul familiei se poate deduce că textul ar crea o discriminare bazată pe sex în cadrul relațiilor de familie, o analiză și o interpretare mult mai nuanțată a prevederilor sale, prin raportare la întreaga reglementare a relațiilor dintre părinți și copil din Codul familiei, ne conduce la concluzia contrară, a inexistenței vreunei diferențe de tratament între mama copilului și tatăl copilului.

B. În legătură cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 60 alin. 3 din Codul familiei

Pentru a nu se menține multă vreme incertitudine asupra filiației copilului, legiuitorul român a optat pentru un termen scurt²⁷, de un an, pentru introducerea acțiunii în stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei (art. 60 din Codul familiei). În acest sens, în literatura de specialitate²⁸ s-a arătat că “deși termenul de prescripție extinctivă este relativ scurt, nici existența și nici durata acestuia nu poate fi pusă pe seama intenției de a reduce șansele copilului de a-și valorifica dreptul, ci este o strategie a legiuitorului de a determina exercițiul acestui drept, pentru ca incertitudinea statutului familial al persoanei să fie cât mai grabnic înlăturată, iar copilul să beneficieze cât mai repede posibil, de efectele juridice ale filiației sau ale rudeniei (ocrotirea părintească, dreptul la întreținere, vocația succesorală)”.

De asemenea, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra constituționalității acestui text prin mai multe decizii²⁹, reținând că termenul de prescripție prevăzut de art. 60 alin. (1), care constituie o excepție de la principiul că acțiunea de stare civilă este imprescriptibilă, se fundamentează pe mai multe rațiuni, precum necesitatea de a nu lăsa prea mult timp în suspensie starea civilă a copilului, grija de a nu lipsi copilul de întreținerea la care este îndreptățit din partea tatălui, la valorificarea probelor existente a căror conservare ar fi afectată de trecerea timpului sau evitarea eventualelor scandaluri și șantaje ce ar putea fi provocate de stabilirea stării civile a copilului, nestabilind nici o inegalitate sau discriminare între cele două categorii de copii³⁰.

Prin Legea nr. 288/2007³¹, s-au adus îmbunătățiri importante Codului familiei, realizând, în mare parte, o armonizare a legislației în materie cu dispozițiile și principiile constituționale privind egalitatea în drepturi (art. 16 și art. 48), respectarea dreptului persoanei la viața familială și privată (art. 26), precum și cu normele și practicile europene în materie.

Referindu-ne strict la art. 60 din Codul familiei, s-a modificat alin. 1 numai în ce privește prescripția dreptului la acțiune. Astfel, în noua redactare, textul prevede că “*acțiunea în stabilirea paternității din afara căsătoriei poate fi pornită de mamă într-un termen de un an de la nașterea copilului*”³² (ceea ce poate conduce la concluzia că și mama este, alături de copil, titularul dreptului la acțiune, concluzie ce nu poate fi acceptată din mai multe rațiuni) și s-a introdus alineatul 4 cu următorul conținut: “acțiunea aparținând copilului nu se prescrie în timpul vieții acestuia” (ceea ce înseamnă că s-a instituit regula imprescriptibilității acțiunii pentru copil, soluție care reprezintă o opțiune legitimă, care dă expresie principiului interesului superior al copilului și dreptului fundamental al acestuia de a-și cunoaște părinții, pe măsura posibilului, așa cum prevede și art. 7 alin. 1 din Convenția cu privire la drepturile copilului.)

²⁶ CEDO, 27 martie 1998, *Petrovic c/Austria*, Recueil 1998-II, apud C. Bîrsan, *op. cit.*, nota 5, p. 903.

²⁷ Codul civil francez prevede, în art. 321, un termen de prescripție de 10 ani, Codul civil elvețian, un termen de un an (art. 263), Codul civil italian consacră imprescriptibilitatea dreptului la acțiune pentru stabilirea paternității (art. 270).

²⁸ A se vedea E. Florian, *op. cit.*, p. 270.

²⁹ Decizia nr. 114 din 11 aprilie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 430 din 20 iunie 2002; Decizia nr. 81 din 25 februarie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 185 din 25 martie 2003.

³⁰ A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 166 din 6 iunie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 407 din 11 martie 2003.

³¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 749 din 5 noiembrie 2007. Prin acest act normativ s-au adus modificări esențiale unor dispoziții din Codul familiei care reglementează vârsta matrimonială, art. 4, și filiația față de tată, art. 54-55 și art. 60. O analiză critică a dispozițiilor acestei legi, a se vedea F. A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *op. cit.*, pp. 9-41.

³² Anterior modificării, art. 60 alin.1 din Codul familiei avea următorul conținut: „*Acțiunea în stabilirea paternității din afara căsătoriei poate fi pornită în termen de un an de la nașterea copilului.*”

Așa fiind, prin coroborarea art. 59 din Codul familiei, care indică drept unic titular al acțiunii în stabilirea paternității pe copilul din afara căsătoriei, iar pe mamă ca reprezentant legal al acestuia, cu art. 60 alin. 1, așa cum a fost modificat prin Legea nr. 288/2007, apare o vădită contradicție cu alin. 4 al art. 60 din Codul familiei, introdus prin aceeași lege.

În ce ne privește, plecând de la titularul dreptului la acțiune și de la prescripția extinctivă, considerăm că din analiza art. 60 din Codul familiei rezultă următoarele situații:

- mama, ca titular al dreptului la acțiune, în baza art. 60 alin. 1, poate porni acțiunea în termen de un an de la nașterea copilului. Ulterior împlinirii acestui termen, mama poate acționa în justiție pe pretinsul tată numai în calitate de reprezentant legal al copilului lipsit de capacitate de exercițiu:

- în condițiile art. 60 alin. 2, acțiunea în stabilirea paternității copilului căruia anterior i s-a răsturnat prezumția instituită de art. 53 din Codul familiei, devenind astfel copil din afara căsătoriei, se prescrie în termen de un an de la data rămânerii irevocabile a hotărârii de tăgadă a paternității, numai dacă titularul acțiunii este mama, deoarece numai pentru ea acțiunea este prescriptibilă:

- potrivit art. 60 alin. 3, dacă mama a conviețuit cu pretinsul tată sau acest din urmă a prestat întreținere copilului, aceasta, ca titular al dreptului la acțiune conferit de alin. 1 al art. 60, are posibilitatea de a promova acțiunea în termen de un an de la încetarea conviețuirii sau a întreținerii;

- copilul cu capacitate restrânsă de exercițiu (14-18 ani) poate porni acțiunea oricând, fiind asistat de mamă, în calitate de reprezentant legal;

- copilul cu capacitate deplină de exercițiu poate oricând, în timpul vieții sale, să promoveze acțiunea împotriva pretinsului tată (art. 60 alin. 4), indiferent de situația sa juridică din momentul nașterii (copil din afara căsătoriei fără paternitate stabilită, copil din afara căsătoriei recunoscut de tată, iar ulterior recunoașterea de paternitate a fost contestată, copil căruia i s-a tăgăduit cu succes paternitatea).

Revenind la decizia Curții Constituționale supusă analizei, s-a constatat că reglementarea unor situații derogatorii privind termenul de prescripție pentru formularea acțiunii în stabilirea paternității copilului din afara căsătoriei, respectiv momentul întreruperii conviețuirii mamei copilului cu pretinsul tată sau a întreținerii copilului de către pretinsul tată, este în acord cu principiul respectării și promovării, cu prioritate, a interesului superior al copilului, cât și cu prevederea constituțională privind garantarea demnității omului, a drepturilor și libertăților acestuia, ca valori supreme în statul de drept.

Mai mult decât atât, dacă se recunoaște mamei, în baza art. 60 alin. 1, calitatea de titular al dreptului la acțiune, ea poate acționa în nume propriu pentru stabilirea paternității copilului în termen de un an de la nașterea copilului sau de la data întreruperii conviețuirii ori a întreținerii, după care, termenul este împlinit, iar ea poate acționa, până copilul împlinește 14 ani, în calitate de reprezentant legal al acestuia. Așa fiind, interesul copilului din afara căsătoriei este, în toate situațiile practice, protejat.

În ceea ce privește motivele invocate de autorul excepției de neconstituționalitate, respectiv *“se introduce elemente aleatorii care, prin voința legiuitorului, prelungesc termenul de prescripție fără limită de timp, nefiind asigurat cadrul unui proces echitabil și imparțial”* și că *“oricând, orice femeie poate acționa în judecată orice bărbat pentru stabilirea unei pretinse paternități, în temeiul unei fictive conviețuirii ori în temeiul întreținerii minorului, probate aleatoriu, cu martori de ocazie”*, acestea nu pot fi reținute.

Elementele aleatorii la care face trimitere autorul excepției sunt conviețuirea și întreținerea. Or, acestea sunt împrejurări de fapt care, pentru a fi reținute de instanța judecătorească ca repere de la care curge termenul de prescripție de un an, urmează a fi dovedite prin orice mijloace de probă (înscrișuri, interogatoriu, proba cu martori, prezumții) de către mama copilului, fie în calitate de titular al acțiunii, fie de reprezentant legal al acestuia, iar pretinsul tată, în calitatea sa procesuală de pârât, urmează să-și facă apărarea.

De asemenea, se impune corectarea susținerilor autorului excepției conform cărora termenul de prescripție se prelungeste *“fără limită de timp”* și că *“oricând, orice femeie poate acționa în judecată pe orice bărbat”*, în sensul că: *există o limită de timp*, și anume un an de la încetarea conviețuirii sau a întreținerii; *nu orice femeie* poate promova acțiune reglementată de art. 59 și art. 60 din Codul familiei, ci numai mama copilului a cărei paternitate urmează a se stabili pe cale judecătorească, fie în nume propriu, fie în calitate de reprezentant legal al copilului; *nu orice bărbat* este chemat în judecată, ci numai pretinsul tată, deoarece consecințele juridice ale pierderii procesului

de către mamă sunt importante, așa încât aceasta are interesul să-l indice în acțiunea civilă pe tatăl biologic al copilului; *probatoriul nu se rezumă* numai la “martori de ocazie”, deoarece în materia stabilirii paternității, ca și în orice proces care pune în discuție interesul superior al copilului, instanța judecătorească este obligată să-și exercite rolul activ.

V. Concluzii

Pornind de la cerința ca normele de drept să fie formulate clar pentru a nu da ocazia la interpretări, în opinia noastră, se impune o reformulare și o corelare a art. 59 alin. 1 cu art. 60 din Codul familiei, pentru a se prevedea expres cine este titularul dreptului la acțiune pentru stabilirea paternității (în opinia noastră, această calitate trebuie să revină numai copilului).

De asemenea, nu este recomandabil ca o acțiune civilă să fie supusă unor termene diferite de prescripție extintivă, în funcție de titularul dreptului la acțiune, așa cum este în actuala reglementare prin interpretarea celor două texte, respectiv acțiunea este imprescriptibilă pentru copil (alin. 4) și prescriptibilă pentru mama copilului, atunci când aceasta este titular (alin.1). În opinia noastră, numai copilul trebuie să fie titularul dreptului la acțiune, deoarece mama și copilul nu pot avea interese contrarii, pe de o parte, iar pe de altă parte, atâta vreme cât acțiunea este imprescriptibilă pentru copil, mama poate acționa în calitate de reprezentant legal al acestuia.

Bibliografie:

1. Bacaci, A., Dumitrache, V., Hageanu, C., *Dreptul familiei*, ediția a IV-a, București, Editura C. H. Beck, 2005;
2. Bodoașcă, T., *Dreptul familiei*, București, Editura All Beck, 2005;
3. Filipescu, I. P., Filipescu, A. I., *Tratat de dreptul familiei*, ediția a VIII-a, revăzută și completată, București, Editura Universul Juridic, 2006;
4. Florian, E., *Dreptul familiei*, București, Editura C. H. Beck, 2006;
5. Reghini, I., Diaconescu, S., *Introducere în drept civil*, vol. I, Cluj- Napoca, Editura Sfera juridică, 2004;
6. Ungureanu, O., Jugastru, C., *Drept civil. Persoanele*, ediția a II-a revăzută, București, Editura Hamangiu, 2007.